

INESJOURNAL

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Yıl: 2, Sayı: 4, Eylül 2015, s.497-512

Umut BAŞAR¹, Gökhan COŞGUN²

İRANLILARA YABANCI DİL OLARAK TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRETİMİNDE ÖNEMLİ BİR SORUN: YALANCI EŞDEĞERLİKLER

Özet

Bilindiği üzere, artık günümüzde sadece Türkiye’de değil dünyanın pek çok ülkesinde de çeşitli kurum ve kuruluşlar vasıtasıyla yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak rağbet gördüğü bölgelerden biri Ortadoğu olup şüphesiz bu bölgede, Türk diline ilginin en yüksek olduğu ülke ise İran’dır. Tarihî komşumuz İran’da uzun yıllardan beri çeşitli kurumlar eliyle Türkiye Türkçesi öğretimi yapılmakta, her yıl binlerle ifade edilebilecek sayıda İranlı Türkçe öğrenmektedir. Türkçe ve Farsça yüzyıllardan beri ilişki içerisinde olan iki önemli dil durumundadır. Bu ilişkiler neticesinde Türkçe ve Farsça arasında binlerce sözcükle ifade edilen ortak kelime dağarcığı oluşmuştur. Aynı kaynaktan gelen bu kelimelerin önemli bir kısmı zaman içerisinde Türkçe ve Farsçada farklı kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaya yabancı dil olarak Türkiye Türkçesi öğrenen İranlıların yalancı eşdeğerliklerden kaynaklı hataları temel oluşturmuş ve bu doğrultuda Türkçe-Farsça ve Türkçe- Azerbaycan (İran Azerbaycan’ı) Türkçesi arasında mevcut bazı yalancı eşdeğer kelime tabloları hâlinde verilmiştir. Ayrıca çalışmanın sonunda yalancı eşdeğerliklerden kaynaklı anlatım hatalarının önüne geçmek adına yapılması gereken öneriler sunulmuştur. Araştırma tarama yöntemi ile yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, İran, Yalancı Eşdeğerlik

FALSE EQUIVALENT: AN IMPORTANT PROBLEM IN TEACHING TURKEY’S TURKISH TO IRANIAN AS FOREIGN LANGUAGE

Abstract

As it is known, Turkish is now taught not only in Turkey but also in many countries around the world as a foreign language through a variety of institutions and organizations. One of the regions where Turkish is so popular as a foreign language is Middle East, and Iran is undoubtedly the country with the highest interest of the Turkish language. Turkey Turkish teaching has been done through various institutions in our historical neighbor, Iran, for many years, and thousands of Iranians learn Turkish every year. Turkish and Persian are two major languages which have been in reciprocal relations for centuries. A common vocabulary of thousands of words between Turkish and Persian has occurred as a result of this reciprocal relationship. A significant portion of those words from the same source has begun to be used differently in Turkish and Persian. Errors of Iranians who learn Turkey Turkish as a foreign language resulting from false equivalence has been the basis of this study, and accordingly, some present false equivalent words between Turkish-Persian and Turkish- Azerbaijan (Iranian Azerbaijan) Turkish has been given in tables. In addition, suggestions needed to prevent the expression errors resulting from false equivalence have been presented at the end of the study. Research has been conducted by screening method.

KeyWords: Turkish Teaching, Iran, False Equivalent

GİRİŞ

Yeryüzünün beşinci büyük dili olarak tescillenen Türkçe, tarihî süreç içinde birçok aşamadan geçerek günümüze ulaşmıştır. Oldukça geniş bir coğrafyaya yayılmış durumda olan Türk dili, “Moğolistan ve Çin’den Orta Avrupa’ya, Sibiry’a dan Hindistan ve Kuzey Afrika’ya kadar geniş bir alanda varlık göstererek” (Ercilasun, 2011: 13) bünyesinden çok sayıda lehçe, şive ve ağız ortaya çıkarmıştır. “Temelde Doğu ve Batı Türkçesi olarak iki ana gruba ayırabileceğimiz Türkçenin Batı kolunu teşkil eden Oğuzca yüzyıllarca yazı ve konuşma dili olarak kullanılmıştır” (Büke, 2014: 215). Günümüzde ise Türkçe yaklaşık on milyon kilometrekare üzerine yayılmış olarak üç yüz milyona yakın kişi tarafından konuşulmakta ve birçok yerde yazı dili olarak da var olmaktadır.

Türkçe, tarih sahnesine adım atmasıyla beraber gerek komşu ve gerekse aynı medeniyet dairesi içinde bulunduğu dillerle temas hâlinde olmuştur. Başta Çince, Arapça, Farsça, Urduca, Rusça, Ermenice, Romence, Sırpça, Bulgarca, Lehçe, Arnavutça vb. diller olmak üzere Türkçe, pek çok dünya diliyle ilişki hâlinde olmuş ve bu dillerden etkilenmiştir. Türk dilinin diğer dillerle olan ilişkisine dair Karaağaç (2009: 153-243), “*Türkçe ve Komşu Diller*” başlıklı kapsamlı araştırmasında aşağıdakileri belirtmiştir:

“Türkçe, bugün yaşayan dillerin en yaşlılarından biridir ve bu tarih derinliği yanında mekânca da geniş bir coğrafyaya sahiptir. Türkçenin konuşucuları, bu geniş tarih ve coğrafya diliminde birçok devlet kurmuşlar, komşuluklarında yer alan kavimlerden birçok bilgi öğrenmişler ve komşularına da birçok bilgi öğretmişlerdir. Dolayısıyla, Türklerin komşularına öğrettikleri ile komşularından öğrendikleri bilgilerin adları, Türkçe ile ona komşu olarak yaşayan başka diller arasında, oldukça zengin bir söz alışverişine yol açmıştır” (Karaağaç, 2009: 154).

Farsça da, Türk dilinin tarih içerisinde yüzyıllardır temas hâlinde olduğu komşu dillerden biridir. Özellikle Selçukluların İran coğrafyasına düzenli bir şekilde yerleşmesiyle birlikte, Türkçe-Farsça arasındaki ilişkinin üst düzeye çıktığı ve bu iki dilin karşılıklı olarak kelime, atasözü, deyim ve söz gurubu ve hatta dil bilgisi kuralı bakımından alışveriş içinde olduğu görülmektedir. Türk devletlerinin İran Coğrafyasında yaklaşık 1000 yıl kadar hüküm sürmesi, Türkçenin Farsça ile güçlü etkileşim haline girmesini tetikleyen önemli bir etkidir. Türkçe ve Farsçanın yüzyıllarca komşu olarak yaşaması ve aynı medeniyetin birer halkasını teşkil etmesi sebebiyle, bu iki dil arasında binlerce ortak kelime, atasözü, deyim ve söz grubu bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Türkçe-Farsça ve Türkiye Türkçesi-Azerbaycan Türkçesi arasında yer alan ortak kelimelerin doğurduğu yalancı eşdeğerlikler 4 ana başlıkta incelenmiştir. Ayrıca, bu çalışmada İran’da yabancı dil olarak Türkiye Türkçesi öğrenen Türk ve Fars soylu hedef kitlenin, öğrenim sürecinde oldukça sık ortaya çıkan yalancı eşdeğerliklerden kaynaklanan hatalarını en aza indirmek hedeflenmiş ve bu bağlamda öneriler sunulmuştur.

İran’da Yabancı Dil Olarak Türkiye Türkçesi Öğretiminin Güncel Durumu

“Türkiye’nin giderek artan uluslararası konumu ve gücünden dolayı, Türkiye’yi, Türkleri, dolayısıyla Türk kültürünü tanımak ve Türklerle daha etkili iletişim kurabilmek için gerek yurt içinde ve gerek yurt dışında Türkçe öğrenmek isteyenlerin sayısı hızla artmaktadır” (İşcan, 2011: 35). Bu durum, Türkçenin bir dünya dili olma yolunda adım adım ilerlediğini ispatlamaktadır.

Bilindiği üzere, Türk dili çeşitli kurumlar aracılığıyla dünyanın pek çok ülkesinde öğretilmekte ve ayrıca birçok ülkede de gene “Türk Dili ve Edebiyatı” bölümleri yer almaktadır. Tarihî komşumuz İran da Türkçenin hem öğretildiği hem de Türkoloji bölümünün bulunduğu ülkelerden biridir. İran’daki Türk diline ve kültürüne yönelişi, sadece Türkiye’nin küresel bir aktör hâline gelerek dünya siyaseti ve ekonomisine yön veren ülkelerden biri konumunda olmasıyla açıklamak zor görünmektedir. Nitekim İran da nükleer enerji santrallerine sahip olan ve coğrafyasında zengin petrol ve doğalgaz kaynakları bulunduran Ortadoğu’nun önemli güçlerinden biridir. Söz konusu ülkedeki, Türk dili ve kültürüne yönelişin sebeplerini ararken İran ve Türkiye’nin tarihî, kültürel ve siyasal ilişkilerini de göz önünde bulundurmak gereklidir.

Günümüzde İran’da, Türkiye Türkçesinin öğretimi çeşitli kurumlarda gerçekleştirilmektedir. Üniversitelerdeki Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerine değinirsek, Tahran Üniversitesinde uzun yıllardır kurulma aşamasında olan bir Türkoloji bölümü ile Allame-i Tabatabâi Üniversitesi Türkoloji bölümü mevcuttur. Ayrıca, Yunus Emre Enstitüsü Tahran Türk Kültür Merkezi önemli sayıda İranlıya Türkçe öğretmektedir. Son olarak İranlılar tarafından kurulan çeşitli özel dil kurslarında da Türkçe öğretilmektedir.

Temizel tarafından yapılan “İran’da Türkçe Öğretimi” başlıklı çalışmada, “İran’da resmî olarak Türkçe öğretiminin, Türkiye Cumhuriyeti’nin Tahran Büyükelçiliği’nin kançılıyasında 1993 yılında “FerdowsiAve. No: 337 Tahran” adresinde Türkçe Öğretim Merkezi’nin kurulmasıyla başladı” (Temizel, 2007: 547) yazmaktadır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Devleti kanalıyla Türkçe öğretiminin bu tarihte başladığı ileri sürülebilir. Fakat kuşkusuz ki İran gibi bir ülkede bu tarihten önce özel dil merkezleriyle Türkçe öğretimi yapıldığı tahmin edilebilir.

İran’daki Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri incelendiğinde, Tahran Üniversitesi’nde, eğitim programı Türk akademisyenlerce hazırlanmış ancak çeşitli gerekçelerle öğrenci almayan bir Türkoloji bölümümü vardır. Bilindiği gibi bu Üniversite İran’ın en ciddi üniversitelerinden biri olup uzun yıllardır Türkiye tarafından gösterilen çabalara rağmen bu üniversitede, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü bir türlü açılmamıştır. Ancak Tahran Üniversitesi’nin Yabancı Dil Eğitim Merkezi’nde Türkçe seçmeli veya ücretli ders olarak okutulmaktadır. Türkoloji bölümün yer aldığı diğer bir yer ise Tahran’daki Allame-i Tabatabâi Üniversitesidir. İnan’ın (2013: 72) yapmış olduğu bir çalışmada aktardığına göre: Bölümün açılışında Türkiye, eğitim materyalleri ve öğretim üyesi konularında yardımcı olmuştur. 2004-2005 eğitim-öğretim yılında Ankara Üniversitesinden görevlendirilen Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç, bölümün düzenlenmesinde çaba göstermiştir. Hâlihazırda bölümde dersler yerel öğretim üyelerinin yanında Türkiye tarafından görevlendirilen akademisyenler tarafından verilmektedir. Ancak gerek öğrenci sayısı gerekse alanında uzman öğretim üyesi sayısı konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır.

Bu iki bölüm dışında başka hiçbir üniversitede Türkoloji bölümü bulunmamakta olup bildiğimiz kadarıyla da İran üniversitelerinde Türkçe seçmeli ders olarak bile yer almamaktadır. Türkiye’deki Fars Dili ve Edebiyatı bölümleri ve Farsçanın pek çok her üniversitede seçmeli ders olarak okutulduğu dikkate alındığında, bu ülkede Türkçenin durumu oldukça düşündürücüdür. Nitekim devlet kanalıyla Türkçe öğretiminin yapılmıyor olması oldukça yüksek sayıda Türkçe öğrenmek isteyen bireyin çeşitli dil kurumlarına yönelmesine sebep olmaktadır.

İran’da Türkçe öğreten merkezlerin başında ilk olarak Yunus Emre Enstitüsü Tahran Türk Kültür Merkezi gelmektedir. Bu kurum, 1993 yılından beri Türkiye Cumhuriyeti Tahran

Büyükelçiliği'ne bağlı olarak Türkçe öğretim etkinlikleri yürüten “Türk Kültür Merkezinin” 2011 yılında Yunus Emre Enstitüsüne devredilmesiyle yeniden yapılandırılıp Yunus Emre Enstitüsüne bağlı olarak tekrar açılmıştır.

Son olarak İran genelinde Türkiye Türkçesi öğreten birçok özel dil merkezi bulunmaktadır. Bazı dil merkezleri sadece Türkiye Türkçesi öğretmekle kalmayıp aynı zamanda Türkiye'deki üniversitelere giriş için müşavirlik hizmeti de vermektedir. Bazı dil merkezleri ise Türkiye Türkçesi dışında İngilizce, Almanca, Fransızca vb. dilleri de öğretmektedir.

Bu merkezlerin Türkçe öğretim sistemine eğilirse, genel olarak 90 dakikalık blok derslerin yapıldığı, 1 kurun ise 18-24 oturum arasında tamamlandığı ve bir kurda 27-36 saat aralığında ders verilmektedir. Bu dil merkezlerinde maddi kazanç da ön planda olduğundan, kurs kaydı için belli bir zaman aralığı bulunmamakta ve bazı kurumlarda 6 kişilik sınıflar bile açılabilir. Söz konusu merkezlerde, bir sınıftaki öğrenci sayısının 18'e kadar çıkabilmektedir.

Birçok dil merkezinde derse devam zorunluluğu bulunmamaktadır. Hatta bazı kurumlarda kur sonu sınavı yapılmamakta, öğrenciler kurs sonunda doğrudan üst kura kayıt yaptırabilmektedirler. Söz konusu merkezlerde A1 ve A2 seviyesinden sonra nadiren B1 ve üstünde kurs açılmaktadır. Ayrıca bu kurumların, temel seviyenin üzerindeki kursiyerlere ders verecek öğretim elemanı bulması da günümüz şartlarında zordur. Son olarak söz konusu kurumların eğitim ortamlarının yeterli teknolojik donanıma sahip olduğunu söylemek de mümkün değildir.

Tahran genelinde tespit edebildiğimiz kadarıyla, 12 adet özel dil merkezinde Türkiye Türkçesi öğretilmektedir. Şüphesiz küçük ölçekte bizim ulaşamadığımız dil merkezlerinin bulunması da muhtemeldir. Tahran haricinde, özellikle İran Türklerinin nüfus bakımından yoğun olduğu Tahran dışındaki bölgelerde hem Türkiye Türkçesi öğretimi yapıp aynı zamanda Türkiye'deki üniversiteler için müşavirlik hizmeti veren pek çok dil merkezi de yer almaktadır. Söz konusu bu dil merkezlerinden 13 tanesi tarafımızdan tespit edilmiştir.

Günümüzde, yukarıda izah edildiği üzere İran'da Türkçe öğreten, Yunus Emre Enstitüsü Tahran Türk Kültür Merkezinden başka, ondan fazla özel dil merkezi bulunmaktadır. Söz konusu kurumlarda her yaşta ve her sosyal gruptan insanlar çok farklı gerekçelerle Türkçe öğrenmektedirler. Ülke genelinde yeteri kadar Türk Dili ve Edebiyatı mezunu öğretmen bulunmadığından bu kurumlarda çeşitli vesilelerle Türkiye Türkçesini öğrenen eğitimciler görev yapmaktadır. Bu eğitimciler arasında Türkiye'de farklı branşlarda eğitim almış ve oldukça iyi Türkçe bilen kişilere zaman zaman rastlamak mümkünse de birçoğunun alan uzmanı değildir.

Eşdeğerlik ve Yalancı Eşdeğerlik Kavramı ve İran'da Türkiye Türkçesi Öğretiminde Yalancı Eşdeğerlikler

Eşdeğerlik ve yalancı eşdeğerlik kavramlarının birçok araştırmacı tarafından tanımlandığı görülmektedir. Uğurlu (2004: 19), lehçeler arası eşdeğerlik kavramını “iki ayrı lehçede bulunan kelimelerin birbirine ‘kavram alanı’ bakımından denk olma durumudur” şeklinde tanımlamaktadır. Bu bağlamdan hareketle eşdeğerlik kavramını iki ayrı lehçe düzeyinden iki ayrı dil düzeyine çıkardığımızda eşdeğerliliği, “kaynak alandaki bir sözcük ile hedef alandaki bir sözcüğün anlamsal olarak tamamen ya da kabul edilebilir bir şekilde örtüşmesi” (Ertuğ, 2007: 15) şeklinde tanımlamak mümkündür.

Lehçeler ve diller arasında eşdeğer kelime ve kavramların yanında, aynı imla, telaffuz ve kökene sahip olmasına rağmen anlam bakımından çeşitli farklılıklar arz eden kelimeler de yer almaktadır. Bu kelimeler “yalancı eşdeğerlik” olarak isimlendirilmektedir. Alkan (2012: 673), yalancı eşdeğerliğin görünüşçe aynı anlamca farklı kelimelerden oluştuğunu belirterek, söz konusu kavramın alan yazında “sahte karşılıklar, sözde denkteşler, tam yalancı eş değer kelimeler, sahte tanış, biçimdeş sözcükler, biçimsel eşteş sözcükler, yalancı eşteş, yanılıcı eşteş, yalancı eşdeğerlik, yanlış arkadaş ve aldatici kelimeler” başka terimlerle de karşılandığını eklemektedir.

“Beğenmek” fiili Türkiye Türkçesinde, iyi veya güzel bulmak anlamına gelirken aynı sözcük Türkmen Türkçesinde, sevinmek ve memnun olmak anlamında kullanılmaktadır. Bunun dışında “çocuk” kelimesi Türkiye Türkçesinde, küçük yaştaki erkek veya kız denilirken bu kelime Türkmen Türkçesinde, domuz yavrusuna karşılık olarak kullanılmaktadır. (Beşen Delice, 2013). “Taşlamak” fiili Türkiye Türkçesinde, taş atmak anlamında kullanılırken bu fiilin Çuvaş Türkçesinde, dans etmek anlamında olduğu görülmektedir (Ersoy, 2007: 64). Fransızca kökenli “şarj (charge)” kelimesi, Türkiye Türkçesinde yüklemek manasında kullanılmakta olup genelde elektronik cihazlara enerji doldurulması anlamındadır. Bu kelime Farsçaya da girmiştir ancak Farsçada bu sözcüğün bağlamının genişlediği görülmektedir. Enerji yüklemesi dışında, para yüklemesi ve hatta apartman aidatı verilmesi için de “şarj etmek” fiilinden yararlanılmaktadır.

Yalancı eşdeğerlik kavramının araştırmacılar tarafından “tam yalancı eşdeğerlik ve kısmi yalancı eşdeğerlik” olmak üzere iki başlıkta değerlendirildiği görülmektedir. “Tam yalancı eşdeğerlik, kaynak lehçe ve hedef lehçe arası düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldikleri bilinen; fakat kullanım alanı ve görevi bakımından hiç örtüşmeyen yapılar, kısmî yalancı eşdeğerlik ise kullanım alanları kısmî alanda örtüşen, bazı durumlarda aynı, bazı durumlarda farklı olan yapılardır” (Karadoğan, 2004: 1597-1600, akt: Amanova: 2014: 170). Bir dilin lehçeleri dikkate alınarak yapılan bu tanımları iki hedef dili kapsayacak şekilde genişletmek mümkündür. Nitekim Resolov (1995, 917, akt: Beşen Delice, 2013: 132) aynı kökten olmasalar da aynı gösterene sahip yapıların da yalancı eşdeğer olarak değerlendirilmesi gerektiğini çalışmasında belirtmiştir. Bu çerçevede, iki ayrı dilde kısmen örtüşen ya da hiç örtüşmeyen kelimelere de kısmî yalancı eşdeğerlik ve tam yalancı eşdeğerlik olarak tanımlanabilir.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, yalancı eşdeğerlik kavramı ses ve biçim bakımından benzer veya eş olan kelimelerin anlam bakımından farklılık arz etmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda yalancı eşdeğerliliğin birbiri ile ilişki halinde olan ve kelime ödünçlemesi yapan bütün dünya dilleri arasında görülmesi mümkündür. Çünkü sosyolojik bir varlık olarak nitelendirilebilecek bütün dillerde, tarihi akış içerisinde kelimeler çok çeşitli sebeplerle anlam değişmesine uğrayabilirler. Yalancı eşdeğerlilik de semantik bir kavram olup anlam ve kullanım bağlamı alanındaki değişiklikte kendini göstermektedir.

Anlam değişmesi, kelimelerin zaman içerisinde ilk veya temel anlamından uzaklaşması veya karşıladığı anlam derinliğinde başkalaşım yaşamasıdır. Aksan’a (2009: 212) göre, “anlam değişmesi dendiği zaman gönderge ile sözcük, daha doğrusu, gösterilenle gösteren arasında kurulmuş olan ilişkinin az çok değişmesi söz konusudur. Ancak bu değişme, genellikle, birbiriyle bağlantılı, birbirine yakın kavramlar arasında olmaktadır”. Nitekim sözcükler arasındaki yalancı eşdeğerliklerde gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkinin değişmesinden meydana gelmektedir.

Kelimelerdeki anlam değişmesi daralma, genişleme, iyileşme, kötüleşme, farklı bir anlam kazanma, anlam aktarması vb. şekillerde ortaya çıkabilir. “Anlam değişmelerinin bir bölümü ruhsal ve dilin niteliklerinden kaynaklanan nedenlere dayanır” (Aksan, 2009: 216). Ayrıca toplumlara derinden etkileyen kalıcı sosyolojik ve kültürel değişimler de doğal bir şekilde dile yansımakta ve birtakım kelimeler zaman içerisinde anlam değişimine uğramaktadır.

Eşdeğerlik ve yalancı eşdeğerlik kavramlarını da diller ve bir dilin lehçeleri arasındaki kelimelerdeki anlam değişiminin bir örneği olarak yorumlanabilir. Bu konuyla ilgili olarak, başta Ercilasun (1998: 91-100) olmak üzere, Resulov (1995), Usta (2008), Uğurlu (2000), Kirişçioğlu (2006), Ergönenç Akbaba (2007), Yıldırım (2005), Kara (2009), Akbaba (2007), Alkayış (2009), İlker (1999), Karadoğan (2004) ve Sultanzâde (2010) tarafından araştırmalar yapılmıştır. Ancak bu araştırmaların tamamında Türkçenin lehçeleri arasındaki yalancı eşdeğerlik konusu ele alınmıştır.

Türkler ve Farsların karşılıklı temasları uzun bir tarihe sahiptir. “Türkler Anadolu’ya gelmeden önce İranlıları tanımışlar, onlarla ticaret ve kültür sahasında alış-veriş yapmışlardır. Fakat Türklerin Anadolu’ya yerleşmelerinden ve Anadolu merkez olmak üzere doğu ve batı ile temasa geçmelerinden sonra, İranlılarla daha sıkı münasebetleri olmuş, böylece Türkler ve İranlılar birbirlerinin dil ve edebiyatlarının yanında, medeniyetleri ve sosyal hayatları üzerinde de tesirleri görülmüştür” (Gülensoy, 1975: 127)

Bu karşılıklı etkileşim doğal olarak Türk dili ve Fars dilini birbirinden ödünçleme yapan iki dil hâline getirmiştir. Hatta tarih içerisinde zaman zaman Farsçanın Türk dilinin önüne geçtiği de görülmüştür. Bu durumla alakalı olarak Köprülü’ye göre (2005: 222); “Selçuklularla onlara halef olan Türk sülalelerinin ordu ve saraylarında Türkçe tekellüm lisanı olarak hâkim bir mevkide bulunmakla beraber, İslam medeniyetinin kuvvetli ve temsilkâr tesiri altında, esasen büyük birer ilim ve sanat lisanı hâline gelen Arapça ve Acemce millî lisanı tamamen etkilemekteydi: Edebî ve ilmî eserler, devletin resmî muamele ve muhabereleleri kâmilan bu lisanlarla icra ediliyordu” .

Uzun yıllardan beri karşılıklı süregelen ilişkiler neticesinde, Türkçe ve Farsça arasında binlerce ortak kelime oluşmuştur. Öyle ki, Dilberipur (1995) tarafından hazırlanan “*Türkçe-Farsça Ortak Kelimeler Sözlüğü*nde” 6000’in üzerinde kelime yer almaktadır. Ayrıca bu eserde Batı kaynaklı dillerden Türkçe ve Farsçaya giren kelimelerin önemli bir bölümü bulunmamaktadır. Osmanlı Türkçesi ve Farsça arasındaki müşterek kelimeler incelendiğinde bu rakamın 10 000 kelimenin üzerine çıkacağı kuşkusuzdur. İki dil arasında 6000’den fazla ortak kelime bulunmaktadır. Bu rakam Türkçe ve Farsçanın karşılıklı etkileşimini ortaya koymaktadır.

Yukarıda belirtilen ortak kelimelerin bir kısmı, her iki dilde de aynı anlamda kullanılmakla birlikte diğer bir kısmının ise kullanım bağlamı ve anlam bakımından farklılık gösterdiği dikkati çekmektedir. Bu iki dildeki ortak kelimelerin kullanım farklılığı İran’da yabancı dil olarak Türkçe öğrenen hedef kitlenin öğretim sürecinde oldukça sık sorun yaşamasına sebep olmaktadır. Çünkü hedef kitle çoğu zaman ana dilinden aktarım yapmakta ve ortak kelimeleri Farsçadaki anlamında kullanmaktadır. Türkçeye göre yalancı eşdeğerlik olarak değerlendirilebilecek bu türden kelimeler anlatım bozukluğuna sebep olmaktadır. Bu türden kelimelerin tespitiyle hedef kitlenin ana dilinden yapacağı aktarmaların önünün alınması Türkçe öğretiminin niteliğini arttıracaktır.

Bu duruma ek olarak, günümüzde İran, Türkiye'den sonra Türk nüfusunun en yoğun olduğu bölgedir. Bu bağlamda Ütük, (2002: 10) İran'da yaşayan Türklerin sayısını, Dünya Bankası Ülke Profilleri Veri Tabanı'na göre İran'ın nüfusunun %42'sini oluşturduğunu ve bu sayının da 25 milyon olduğunu belirtmiştir. Fakat bu rakamlar kesin değildir. Ancak İran'da her durumda, ana dili olarak Azerbaycan Türkçesi konuşan en az 25 milyonluk bir kitlenin yaşadığını söylemek mümkündür. Bu kitle sosyal hayatın her safhasında ana dili Farsça olan diğer gruplarla birlikte yaşamaktadır. Bunun bir neticesi olarak dil kurslarında oluşturulan sınıflarda da ana dili Azerbaycan Türkçesi olanlar ile ana dili Farsça olanlar beraber eğitim almaktadır. Ana dili Azerbaycan Türkçesi olan hedef kitle ise Türkçenin söz konusu lehçesinden çeşitli aktarımlar yapmaktadır. Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi arasındaki yabancı eşdeğerlikler öğretim sürecini etkilemekte ve hedef kitlenin anlatımda oldukça sık hata yapmasına yol açmaktadır.

Aşağıda Mayıs-Temmuz eğitim dönemi içerisinde, Yunus Emre Enstitüsü Tahran Türk Kültür Merkezinde B1 seviyesinde yabancı dil olarak Türkiye Türkçesi öğrenen İranlıların, eğitim dönemi içerisinde verilen ödevlerden ve kur sonu sınavlarının yazma becerisi bölümünden alınmış yabancı eşdeğer kelimelerden kaynaklı hata örneklerinden bazıları verilmiştir:

- Ben fakat (sadece) elma seviyorum.
- Bizim komşumuz canbazdır (gazi).
- İnsalar savaş karşıtı tazahürat (protesto) ettiler.
- Evden çıkmadan önce kilidleri (anahtarları) elime alıyorum.
- Türkiye'nin rahbari (lideri) Ardoğandır.
- Bugün ev kilitimi (anahtarımı) unuttum ve bir saat dışarı kaldım.
- Mağazanın kasasında hiç pul (para) yok.
- Annemin piyaz (soğan) çorbası çok lezzetli.
- Kardaşım o zaman henüz subay (bekar) idi.
- Hayatımda en önemli olgumu (örneği) annemden aldım.
- 2 geçen yıl ben İstanbul'a gittim ve gezi parkı tezahuratu (protestosunu) izledim.
- Biz her ay 20 kl et masraf yaptık (tükettik).

Bu çalışmada, yabancı dil olarak Türkiye Türkçesi öğrenen İranlıların yabancı eşdeğerliklerden kaynaklı yazılı ve sözlü anlatım hatalarından yola çıkılmış ve çalışmada Türkiye Türkçesi yazı dili ile çağdaş Farsça yazı dili esas alınmıştır. Çalışmada, Türkçe-Farsça ve Türkiye Türkçesi-Azerbaycan (İran Azerbaycan'ı) Türkçesi arasında mevcut 153 adet sık kullanılan yabancı eşdeğer kelime tablolar halinde verilmiştir. Söz konusu kelimeler dört ana başlıkta incelenmiştir. Batı kaynaklı dillerden Türkçe ve Farsçaya girmiş olup farklı anlamlar kazanan kelimeler çalışmanın dışında tutulmuştur. Yabancı eşdeğer kelimelerin Türkçe karşılıkları için Türk Dil Kurumu *Büyük Türkçe Sözlük* ve Farsça karşılıkları için ise "*Ferheng-i Farsi-i Muin* ile *Lügatnâme-i Dehkhoda*'dan" istifade edilmiştir. Azerbaycan (İran Azerbaycan'ı) Türkçesindeki karşılıklar da şifahi olarak elde edilmiştir. Bunun için ana dili Azerbaycan

Türkçesi olan iki kişi³ ile mülakat gerçekleştirilmiştir. İlave olarak listede verilen kelimeler “Tam Eşdeğer (TE)” ve “Kısmî Eşdeğer (KE)” olarak belirtilmiştir. Son olarak, sonuç bölümünde ise yabancı dil olarak Türkçe öğretimi esnasında, yalancı eşdeğer kelimelerden doğan hataların önüne geçebilmek adına yapılması öngörülen tavsiyeler sıralanmıştır.

Tablo 1: Arapçadan Türkçe ve Farsçaya Geçen Kelimelerde Yalancı Eşdeğerlikler

	Kelimeler	Türkçe Anlamı	Farsça Anlamı	Arapça Anlamı
1	Araba (KE)	Tekerli, bütün kara taşıtları	Fayton, At arabası	Seyyare, Araba
2	Cadde (KE)	Kalabalık yol	Anayol (Otoban)	Umumi yol
3	Celse (TE)	Oturum	Toplantı	Devre
4	Cetvel (TE)	Doğru çizgileri çizmeye yarayan alet	Bulmaca	Mesture, liste çizelge
5	Cins (TE)	Tür, çeşit	Eşya, birim, mal	Çeşit, nev
6	Fakat (TE)	Ama	Sadece	Sadece
7	Hâkim (KE)	Yargıç	Padişah	Hükümran olan
9	Hala (TE)	Babanın kız kardeşi	Teyze	Teyze
8	Hâlâ (TE)	Halen, henüz, şimdiye kadar	Şimdi	hemen
10	Harf (TE)	Alfabedeki sesleri oluşturan işaretlerden her biri	Söz	Harf
11	Heykel (TE)	Yontu	Vücut, beden	Yapı
12	Hidayet (TE)	Doğru yol, Müslümanlık yolu	Yönlendirme, idare etme	Doğru yol
13	Huzur (TE)	Dirlik, gönül rahatlığı	Bir yerde olma	Katılma, bulunma
14	İhtiyar (TE)	Yaşlı	Seçmek, özgür iş	Seçme, seçim
15	İmtiyaz (TE)	Ayrıcalık	Puan, meziyet	Ayrıcalık
16	İttifak (TE)	Anlaşma, uyuşma	Olay	Muahede, anlaşma
17	Kesif (TE)	Yoğun	Pis, kirlî	Yoğun
18	Küllîye (TE)	Bir caminin etrafında kurulmuş medrese hamam vb. yapıların tümü	Böbrek	Topluluk, toplu yerleşim yeri
19	Maliyet (TE)	Bir malı elde edinceye kadarki harcanan değerlerin toplamı	Vergi	Finans
20	Masraf (TE)	Gider	Kullanma, Tüketme	Harcanan, sarf edilen
21	Meddah (TE)	Taklitler yaparak, hoş hikâyeler anlatarak halkı eğlendiren sanatçı	Mersiye okuyan kişi	Aşırı öven

3 Azerbaycan (İran Azerbaycan'ı) Türkçesine ait kelimelerin tespitinde Üniversite mezunu (Fars Dili ve Edebiyatı) olan Zekeriya Terzemi (68) ile gene üniversite mezunu (İnşaat Mühendisi) Mahmod Sarfi adlı şahıslar kaynak kişi olarak kullanılmıştır.

İranlılara Yabancı Dil Olarak Türkiye Türkçesi Öğretiminde Önemli Bir Sorun:

Yalancı Eşdeğerlikler

22	Memnun ol- (KE)	Sevinç duyan, mutlu	Teşekkür etmek	Minnettar olmak
36	Memuriyet (KE)	Memurluk	Görevlendirme	Atama
23	Meslek (TE)	Kuralları belirlenmiş iş, uğraş	Yöntem	Yol, yöntem
24	Meşrubat (KE)	Her türlü içecek	Alkollü içecek	İçecekler
25	Misafir (TE)	Konuk	Yolcu	Gezgin, yolcu
26	Mücerret (TE)	Soyut	Bekâr	Yalnız, tek
27	Mürebbi (TE)	Bir çocuğun eğitimi ve bakımıyla görevlendirilen erkek	Teknik direktör	Terbiye eden, yetiştiren, dadı
28	Müşahhas (KE)	Somut	Bilinen, belli	Somut
29	Resim (TE)	<i>Varlıkların, doğadaki görünüşlerinin kalem, fırça gibi araçlarla kâğıt, bez vb. üzerinde yapılan biçimleri</i>	Gelenek	Çizim
30	Semt (KE)	<i>Şehirde yerleşim yeri, yaka</i>	Taraf	Taraf, canib
31	Sünnet (KE)	<i>Hız. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz</i>	Gelenek	Gelenek, adet
32	Tezahürat (TE)	Bağırıp çağırarak, alkışlayıp tempo tutarak yapılan gösteri.	Eylem, Protesto	Gösteri
33	Vadi (TE)	<i>İki dağ arasındaki çukurca arazi veya geçit, koyak</i>	Irmak	Dere, ırmak
34	Varidat (TE)	Gelir	İthalat	İthalat
35	Zarf (TE)	İçine mektup ya da kâğıt konulan kâğıttan kâse	Kap, kap kacak	Zarf

Yukarıdaki tabloda, Arapça'dan hem Türkçe'ye hem de Farsça'ya girmiş olan 35 kelimenin Türkçe-Arapça ve Farsçadaki anlamları verilmiştir. Bazı kelimelerin İranlılar tarafından kaynak dildeki anlamına daha yakın olarak kullanıldığı görülmektedir. Aşağıdaki tabloda ise Farsça'dan Türkçe'ye geçen birtakım yalancı eşdeğer kelimelerin Türkçe ve Farsça anlamları verilmiştir:

Tablo 2: Farsçadan Türkçeye Geçen Kelimelerde Yalancı Eşdeğerlikler

	Kelime	Türkçe Anlamı	Farsça Anlamı
1	Abdest(TE)	Müslümanların, belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh etme yoluyla yaptıkları arınma	El suyu
2	Aşüfte (TE)	Oynak, açık saçık kadın	Perişan, düzensiz, dağınık
3	Avize (KE)	Tavana asılan, şamdanlı, lambalı, cam veya metal süslü aydınlatma aracı	Asılı
4	Azarla- (KE)	Kırıcı ve sert söz söylemek	Azap etmek, zarar vermek
5	Baca(TE)	Dumanı ocaktan çekip havaya vermeye yarayan yol	Küçük pencere, gişe
6	Cadı(TE)	Geceleri dolaşarak insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlak	Büyü
7	Cam(TE)	Soda veya potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır cisim	Kadeh
8	Canbaz(TE)	Akrobat	Gazi
9	Cüce(TE)	Boyu, normalden çok daha kısa olan	Civciv
10	Çabuk(TE)	Hızlı	Mahir, zeki
11	Çapraz(TE)	Çapraz	Sağ ve Sol
12	Çarşı (KE)	Dükkânların bulunduğu alışveriş yeri	(Dikkat) dört Pazar yolunun birleştiği yer
13	Çeşme (KE)	Genellikle yol kenarlarında herkesin yararlanması için yapılan, borularla gelen suyun bir oluktan veya musluktan aktığı, yalıklı su hazinesi veya yapısı	Pınar
14	Çıra(TE)	Çam vb. reçineli ağaçların yağlı ve çabuk yanmaya elverişli bölümü	Işık, lamba
15	Çürük(TE)	Sağlam ve dayanıklı olmayan	Buruşuk
16	Derin(TE)	Dibi yüzeyinden veya ağzından uzak olan	İç, bir şeyin ortası
17	Girift(TE)	Birbirinin içine girip karışmış, girişik, çapraşık	Aldı, tuttu
18	Gül(TE)	Güllüğün örnek bitkisi	Çiçek
19	Hasta(TE)	Hastalık, kaza veya yaralanma dolayısıyla fizik veya ruh sağlığı bozulmuş ve tedavi edilmesi gereken kimse	Yaralı, yorgun (dikkat)
20	Hemen(TE)	Çabucak	Önceden zikredilmiş
21	Hemşire(TE)	Doktor tarafından acil durumlar dışında yazılı olarak verilen tedavileri uygulamak, hastanın bakımını düzenlemek, denetlemek ve değerlendirmekle görevli ve yetkili sağlık çalışanı	Kız kardeş
22	Kâr(TE)	Alışveriş işlerinin sağladığı para kazancı	İş
23	Keman(TE)	Dört teli olan, çenenin altına dayayarak çalınan yaylı saz	Yay
24	Kemer(TE)	Bele dolayarak toka ile tutturulan, kumaş, deri veya metalden yapılan bel bağı	Bel
25	Kerhane(TE)	Genelev	Fabrika
26	Kilit(TE)	Kilit	Anahtar
27	Madem(TE)	Değil mi ki	...ene/ana kadar
28	Meğer(TE)	Bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz	Bir şeyi diğerlerinden ayırmak için kullanılır., ...den başka
29	Mercimek(TE)	Baklagillerden, beyaz çiçekli bir tarım	Göz bebeği

İranlılara Yabancı Dil Olarak Türkiye Türkçesi Öğretiminde Önemli Bir Sorun:

Yabancı Eşdeğerlikler

		bitkisi	
30	Mum	Bir fitilin etrafına erimiş bal mumu, içyağı, stearik asit veya parafin dökülerek genellikle silindir biçiminde dondurulan ince, uzun aydınlatma aracı	Bal arılarının peteklerini yapmak için salgıladıkları madde, bal mumu
31	Paça(TE)	Pantolon, don, şalvar vb. giyeceklerde bacakların çıktığı aşağı bölüm	Ayak bileğinin üst tarafı
32	Para(TE)	Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı	Parça, rüşvet
33	Parça(TE)	Bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan veya ortak olan şey	Kumaş
34	Pazar (KE)	Satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer	Çarşı
35	Pembe(TE)	Beyaza biraz kırmızı karıştırılmasıyla oluşan açık renk	Pamuk
36	Pervaz(TE)	Kapı, pencere vb. yerlerin kenarlarına geçirilen ensiz parça	Uçuş
37	Pes(TE)	Yenilgiyi kabul ettiğini belirtmek için veya birinin şaşkınlık veren davranışlarına karşılık olarak kullanılan bir söz	Her işin sonu, geri, arka
38	Peşin(TE)	Bir alışverişte, alışveriş yapıldığı anda, alınan şeyin tesliminden önce veya teslimiyle birlikte ödenen	Geçmiş, eski
39	Peşkeş(TE)	Yaranmak amacıyla uygunsuz olarak verilen şey	Hediye
40	Piç(TE)	Anası ile babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen çocuk	Kıvrım, vida
41	Piyaz(TE)	Haşlanmış kuru fasulyenin üzerine ince doğranmış, tuzla ovulmuş soğan ve maydanoz katıldıktan sonra zeytinyağı, sirke dökülerek yapılan salata	Soğan
42	Pul(TE)	Posta parası karşılığı mektup zarfı, kartpostallara ve damga resmine karşılık kâğıtlara yapıştırılan, basılı küçük kâğıt parçası	Para
43	Puşt(TE)	Ağır ve kaba sövgü sözü	Arka, sırt
44	Rast(TE)	Tesadüf	Kaza
45	Rehber (KE)	Kılavuz	Önder
46	Renk (KE)	Cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyum	Boya
47	Sahte(TE)	Bir şeyin aslına benzetilerek yapılan, düzme, düzmece	Yapılmış, hazır, icat edilmiş
48	Sebze (KE)	Genellikle pişirilerek yenen bitkiler	Yeşillik (nane, maydanoz vb.)
49	Serbest(TE)	Hiçbir şarta bağlı olmayan, istediği gibi davranabilen, erkin	Gizli, örtülü
50	Serzeniş(TE)	Yakınma	Tan etme, kınama, azarlama
51	Siper(KE)	Korunulacak, arkasına, altına veya içine girerek saklanılacak yer	Kalkan
52	Sitem(TE)	Bir kimseye, yaptığı bir hareketin veya söylediği sözün üzüntü, alınganlık, kırgınlık vb. duygular uyandırdığını öfkelenmeden belirtme	Zulüm
53	Şalvar (KE)	Genellikle ağı çok bol olan, bele bir uçkurla bağlanan, geniş bir pantolon türü	Pantolon
54	Şayet(TE)	Eğer	İhtimalen, belki
55	Şişe(TE)	İçerisine sıvı konulan, cam veya	Cam

		plastikten yapılmış, dar ağızlı uzun kap	
56	Telaş(TE)	Herhangi bir sebeple acelecilik	Çaba, gayret
57	Tenha (KE)	Issız	Yalnız
58	Ter(TE)	Derinin gözeneklerinden sızan, kendine özgü bir kokusu olan, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı	Taze, sulu, ıslak
59	Tezgâh(TE)	Genellikle dükkânlarda satıcıların önündeki uzun masa	Araç, araç birimi, makine
60	Tığ(TE)	Dantel veya yün örmekte kullanılan, ucu çengelli kısa şiş	Kılıç, her kesici olan alet
61	Tıraş (KE)	Saç veya sakalı kesme işi	Yontmak

Tablo 2’de Farsçadan Türkçeye geçen 61 adet yalancı eşdeğer kelime sıralanmıştır. Daha kapsamlı yapılacak bir karşılaştırma ile bu sayı artabilecektir. İranlı hedef kitle anlatım sırasında Farsçadan Türkçeye geçen kelimeleri Farsçadaki anlamlarında kullanma eğilimindedir. Bu eğilim ise çoğu defa anlatım hatasına sebep olmaktadır. Bir sonraki tabloda ise Türkçeden Farsçaya geçen bazı yalancı eşdeğer kelimeler yer almaktadır:

Tablo 3: Türkçeden Farsçaya Geçen Kelimelerde Yalancı Eşdeğerlikler

	Kelime	Türkçe anlamı	Farsça anlamı
1	Ağa (TE)	Geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse	Beyefendi
2	Boş kap (TE)	Boş kap	Tabak
3	Çekme(TE)	Çekme işi	Çizme
4	Çubuk (TE)	Körpe dal	Pipo
5	Dalan (TE)	Lobi, biçim, şekil	Dehliz, üstü kapalı sokak
6	Dere (TE)	Küçük akarsu	Vadi
7	Kalpak (TE)	Kesik koni biçiminde deri, kürk veya kumaştan yapılmış başlık	Jant
8	Kaltak (TE)	İffetsiz, namussuz kadın	Şarlatan, kaba adam
9	Kapan (TE)	Bazı hayvanları yakalamak için kullanılan, hayvanın ayağının değmesiyle işleyen tuzak	Büyük kantar
10	Kaplama (TE)	Kaplamak işi	Tencere
11	Katık (TE)	Ekmele karın doyurmak gerektiğinde, ekmeğe katılan peynir, zeytin, helva vb. yiyecek	Yoğurt
13	Kılık (TE)	Bir kimsenin giyinişi	Tarz
14	Kıyıcı (TE)	Kıyma işini yapan kimse	Makas
15	Kıyma (TE)	Çekilmiş et	Bir yemek adı
16	Koruk (TE)	Henüz olgunlaşmamış ekşi üzüm	Bir kişi için ayrılmış yer
17	Kundak (TE)	Yeni doğmuş çocuğu ilk aylarda sarmaya yarayan geniş bez	Dipçik
18	Kuş (TE)	İki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı	Avcı kuşu
19	Kutu (KE)	Paket	Kova
20	Olgu (TE)	Vakıa	Model
21	Ordu (TE)	Bir devletin silahlı güçlerinin tamamı	Grup
22	Sancak (TE)	Bayrak	Çatal iğne
23	Sokulma (TE)	Sokulma işi	Kahramanca vurulmuş yumruk
24	Sürtme(TE)	Sürtme işi	Kızak

Yalancı Eşdeğerlikler

25	Tümen (TE)	Tugay kolordu arasındaki birlik	Riyalden bir 0 (Sıfır) atıldığında ortaya çıkan gayri resmi İran para birimi.
26	Ulak (TE)	Elçi	Eşek
27	Yarak (TE)	Erkeklik organı	Silah, malzeme
28	Yatağan (TE)	Uzun savaş bıçağı	Bir araba parçası.
29	Yenge (TE)	Kardeş, dayı veya amcanın hanımı	Yabancı, yancı, yedek
30	Yürütme (TE)	Yürütme işi	Atın dörtlüğe koşması

Tablo 3'te Türkçeden Farsçaya geçen 30 adet yalancı eşdeğer kelime sıralanmıştır. Türk dili özellikle Selçuklu Devleti'nin kurulmasından sonra Farsçaya aşama aşama birçok kelime vermiştir. Bu kelimelerin önemli bir kısmı devlet yönetimi ve askerlikle ilgili terimler olup tarihi Fars metinlerinde kalmıştır. Yukarıdaki tabloya ise çağdaş Farsçada en sık karşılaşılan yalancı eşdeğer kelimelerden bazıları alınmıştır. Son tabloda ise Azerbaycan Türkçesi (İran Azerbaycan'ı) ile Türkiye Türkçesi arasındaki bazı yalancı eşdeğer kelimeler yer almaktadır:

Tablo 4: Azerbaycan Türkçesi (İran Azerbaycan'ı) ile Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eşdeğerlikler

	Kelime	Azerbaycan Türkçesindeki Anlamı
1	Aktar- (TE)	Aramak
2	Bağla- (TE)	Kapatmak
3	Çat- (KE)	Denk Gelmek, Tesadüf Etmek
4	Çöl (TE)	Ova, Dışarı
5	Dal (TE)	Arka
6	Danış- (TE)	Konuşmak
7	Dayan- (KE)	Durmak
8	Dede (TE)	Baba
9	Dur- (TE)	Kalk-
10	Düş- (TE)	İN-
11	Düşün- (TE)	Anla-
12	Eşik (TE)	Dışarı
13	Gezegen (TE)	Gezgin
14	Götür- (TE)	Al-
15	İşle- (TE)	Çalış-
16	Kabak (TE)	Ön
17	Kaç- (KE)	Koş-
18	Kıç (TE)	Bacak
19	Kızıl (TE)	Altın
20	Kişi (KE)	Adam, Erkek
21	Nine (TE)	Anne
22	Sakla- (TE)	Durdur-, Besle-
23	Subay (TE)	Bekâr
24	Sümük (TE)	Kemik
25	Tap- (TE)	Bul-
26	Tart- (TE)	Öğüt-
27	Yetiş- (KE)	Var-

Tablo 4'te Azerbaycan Türkçesi (İran Azerbaycan'ı) ile Türkiye Türkçesi arasındaki 27 adet yalancı eşdeğer kelime bulunmaktadır. Türk lehçeleri arasındaki yalancı eşdeğerlilik kavramı,

pek çok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Kapsamlı bir araştırma ile Azerbaycan Türkçesi (İran Azerbaycan'ı) ile Türkiye Türkçesi arasında mevcut yalancı eşdeğer kelimelerin tamamı çıkarılabilir. Ancak çalışmamıza örnek oluşturması bakımından, İran'da yabancı dil olarak Türkiye Türkçesi öğrenen Türk soylu hedef kitlenin en sık yaptığı hatalardan yola çıkılarak yukarıdaki 27 kelime sıralanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilindiği üzere, günümüzde sadece Türkiye'de değil dünyanın pek çok ülkesinde de çeşitli kurum ve kuruluşlar aracılığıyla yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak ilgi gördüğü bölgelerden biri Ortadoğu olup şüphesiz bu bölgede, Türk diline ilginin en yüksek olduğu ülke ise İran'dır. Tarihî komşumuz İran'da uzun yıllardan beri çeşitli kurumlar eliyle Türkiye Türkçesi öğretimi yapılmakta olup her yıl binlerle ifade edilebilecek sayıda İranlı Türkçe öğrenmektedir. Türkçe ve Farsça gerek aynı medeniyet dairesinin iki ayrı dili olması suretiyle gerekse tarihî ilişkiler sebebiyle karşılıklı olarak birbirini etkilemiştir. Bu etkileşim doğal bir sonucu olarak sayısı binleri bulan ortak kelime dağarcığı meydana gelmiştir.

Türkçe ve Farsça arasındaki ortak kelimelerin çokluğu, İranlı hedef kitlenin yabancı dil olarak Türkiye Türkçesini öğrenmesine olumlu etki yapmaktadır. Ancak bu kelimelerin önemli bir kısmının da zaman içerisinde çeşitli sebeplerle bağlam ve anlam farklılığına uğradığı dikkati çekmektedir. Tek bir kaynaktan çıkarak zamanla anlam değişikliğine uğrayan bu türden kelimeler alanyazında “yalancı eşdeğerlik” terimiyle adlandırılmaktadır. Türkçe ve Farsça arasındaki ortak kelimelerin bir kısmı da köken ve telaffuz bakımından birbirinin aynısı olmasına rağmen anlam olarak farklılık göstermektedir. Türkçe ve Farsça arasındaki yalancı eşdeğer kelimeler, İran'da yabancı dil olarak Türkiye Türkçesi öğretiminde önemli bir sorun oluşturmaktadır. İranlı hedef kitle, bu türden kelimeleri daha çok Farsçadaki bağlamında ve manasında kullanma eğilimindedir. Bu eğilim de hedef kitlenin sözlü ve yazılı anlatımda sık sık hata yapmasına yol açmaktadır.

Bu çalışmada, İranlı hedef kitlenin Türkçe anlatımda hata yapmasına yol açan 153 adet sık kullanılan yalancı eşdeğer kelime 4 tablo halinde sıralanmıştır. Bu kelimelerin öğretici tarafından bilinmesi öğretim sürecinin daha iyi planlanmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda, yalancı eşdeğerliklerden kaynaklı sorunları en aza indirmek için aşağıdakiler yapılabilir:

1. Bu çalışmaya örneklem oluşturması bakımından 153 adet yalancı eşdeğer kelime tespit edilmiştir. Bu sayının çok daha fazla olması muhtemeldir. Yapılacak bir zümre çalışması ve kaynak taraması ile yalancı eşdeğer kelimelerin tamamı tespit edilip hedef kitleye liste halinde sunulabilir.
2. Batı kaynaklı dillerden Türkçe ve Farsçaya giren kelimelerdeki anlam değişikliği konusu bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Örnek vermek gerekirse, “pasta” kelimesi Farsçada makarna türünden yemeklerin genel adıdır. Türkçede ise “pasta” denilince ilk olarak akla bir tatlı türü gelmektedir. Bu türden Türkçe ve Farsça arasında yalancı eşdeğerlik oluşturan Batı kaynaklı onlarca kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin tespiti ve listelenmesi de kuşkusuz önemli fayda sağlayacaktır.
3. Hedef kitlenin gerek sözlü anlatım ve gerekse yazılı anlatım sırasında, yalancı eşdeğerliklerden kaynaklı yaptığı hatalar öğretici tarafından anında düzeltilerek geri dönütler verilmeli ve söz konusu kelimelerin Türkçe-Farsça ve Türkiye Türkçesi-Azerbaycan (İran Azerbaycan'ı) Türkçesinde karşılıkları hedef kitleye sezdirilmelidir.

4. Özellikle temel seviyede yabancı dil olarak Türkiye Türkçesi öğrenen İranlıların belirtilen kelimelerin kullanımında daha sık hata yaptığı görülmektedir. Bunun önüne geçmek adına bu seviyeye özel etkinlikler hazırlanarak uygulanabilir.

5. İran'da her yıl yüzlerce kişi çok çeşitli sebeplerle Türkiye Türkçesi öğrenmekte ve azımsanamayacak miktarda İranlı da üniversite okumak amacıyla Türkiye'ye gitmektedir. Bilindiği üzere İran nüfusunun önemli bir bölümünü de Türk dilliler oluşturmaktadır. Bu nitelikte bir hedef kitleye ders verecek eğitimcilerin de yabancı eşdeğere sahip kelimeleri önceden bilmesi, hedef kitlenin yapabileceği hataları tahmin etmeyi ve bu doğrultuda önlem almayı sağlayacaktır. Nitekim İran'daki birtakım kurumlarda Türkiye Türkçesi öğretimi yapılmakta olup bu kurumlarda ders veren İranlıların önemli bir kısmının da bu konuya yeteri kadar hâkim olmadıkları göze çarpmaktadır. Bu durum ise yanlış öğrenimlere yol açabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, H. Ş. ve diğ. (2009). *Türkçe Sözlük* (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil* (Cilt 3), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alkan, H. (2012). Lehçeler Arası Aktarmada Yabancı Eş Değerler Sorunu (Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi-Yeni Uygur Türkçesi Fiil Örneği), *TurkishStudies*, Volume 7/4 Fall, p. 671-688.
- Amanova, L. (2014). Türkiye Türkçesindeki Deyim ve Atasözlerini Özbek Türkçesine Aktarma Problemi, *TSA/ Yıl: 18 S:3*, 167-177.
- Büke, H. (2014). Gagavuz Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yabancı Eşdeğerler, *MAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı: 10, Haziran (s. 215-229).
- Delice B., T. (2013), Türkmen Türkçesinde Yabancı Eşdeğerler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat ve Kültür Dergisi*, 2/4, s. 131-146.
- Dilberipur, A. (1995). *Türkçe-Farsça Ortak Kelimeler Sözlüğü*, Ankara.
- Ercilasun, B. A. (2011). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi* (10. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ersoy, F. (2007). Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yabancı Eş Değerler, *Türkbilig*, 14, 60-68.
- Ertuğ, S. (2007). Oğuz Grubu Türk Lehçelerindeki Hareket Fiillerinde Yabancı Eşdeğerlikler (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*), Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi.
- Gülensoy, T. (1975). Yaşayan Farsça ve Arapçadaki Türkçe Kelimeler Üzerine Notlar, *İ. Ü. Edebiyat Fakültesi TDED*, C. XII, İstanbul, 127-157.
- İnan, K. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen İranlıların Yazılı Anlatımları Üzerine Bir İnceleme. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*), Gazi Üniversitesi: Ankara.
- İşcan, A. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Önemi, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 2, Sayı 4. 29-36.

- İşler, E. ve Özay, İ. (2008) *Türkçe Arapça Kapsamlı Sözlük*, Ankara: Fecr Yayınları.
- Karaağaç, G. (2009). *Dil Tarih ve İnsan*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karadoğan, A. (2004). Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Sorunları Türkmen Türkçesi-Türkiye Türkçesi Üzerine Bir İnceleme (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*), Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Komisyon. (1337). *Lügatname-i Dehhoda* (2. Baskı). Tahran: Tahran Üniversitesi Yayınları
- Köprülü, F. (2005). *Türkiye Tarihi*, (Hzr: Palabıyık, H. M.) Ankara: Akçağ Yayınları.
- Mu'ın, M. (1386). *Ferheng-i Fârsi* (2. Baskı). Tahran: Arad Yayınevi.
- Temizel, A. (2007). İran'da Türkçe Öğretimi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 17, 547-560.
- Uğurlu, M. (2004). Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eşdeğerliği, *Bilig*, S:32, 31-37.
- Ütük, K. (2002), Araftaki Ülke: İran, 2023, Sayı 14: 8-15.